

Principalele documente internaționale și naționale privind dreptul la căsătorie

Lect.univ.dr. Cristina Otovescu
Lect.univ.dr. Mihai Floroiu*

The main international and national documents concerning the right of marriage

Abstract

In this article there were presented the principal documents in which it is stipulated the right to marriage: The Universal Declaration of Human Rights, The European Convention of Human Rights, The European Social Charta, The Convention regarding the citizenship of the married woman, The Convention regarding the Consentment to marriage, the minimum age to marry. The condition to marry is the free consentment of the couple. Man and woman have equal rights: when they are getting married, during marriage and when they divorce.

Key words: document, marriage, status, convention, constitution

Cuvinte cheie: document, căsătorie, statut, convenție, constituție

În prevederile *Declarației Universale a Drepturilor Omului* se prevede că, la împlinirea vârstei legale, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și a întemeia o familie. Acest drept este exercitat fără discriminări în ceea ce privește rasa, naționalitatea sau religia. Condiția încheierii căsătoriei o constituie consimțământul liber și deplin al viitorilor soți. Bărbatul și femeia au drepturi egale: la contractarea căsătoriei, în decursul căsătoriei și la desfacerea căsătoriei.¹

Reglementările naționale și internaționale în acest domeniu stipulează că "familia constituie elementul natural și fundamental al societății" și este ocrotită de societate și stat². Bărbatul și femeia au dreptul să beneficieze de toate drepturile economice și sociale prevăzute în reglementările naționale și internaționale, astfel încât familia să-și poată îndeplini menirea fundamentală ce-i revine în cadrul comunității³. Căsătoria este definită ca o modalitate de dobândire a unui statut juridic prin formarea unei legături generatoare de solidaritate juridică între un bărbat și o femeie⁴.

Conform art. 12 al *Convenției europene a drepturilor omului*, "începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept". Astfel, Comisia și Curtea, ca organe internaționale de control, au

* Autorii sunt cadre didactice la Facultatea de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității din Craiova

¹ *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, art.16, alin 1 și 2.

² *Ibidem*, art 16, alin. 3.

³ D. Mazilu, *Drepturile Omului*, Editura Lumina Lex, București, 2000.

⁴ G. Cohen-Johnathan, *La Convention Europeenne des droits de L'homme*, Economica, P.U. D'Aix-Marseille, Paris, 1989, p. 355.

sarcina de a verifica dacă dreptul de a se căsători este corect reglementat de legislația națională a statelor părți la Convenție și dacă există obstacole cu privire la exercițiul lui. Căsătoria este uniunea legală, liber consimțită între un bărbat și o femeie, cu scopul de a întemeia o familie⁵. Nu se consideră o încălcare a art. 12 limitările bazate pe lipsa capacității sau consimțământului, de exemplu, interdicția căsătoriei minorilor sub o anumită vârstă, interdicția căsătoriei persoanelor afectate de deficiențe mentale care le-ar putea afecta consimțământul etc.

Curtea europeană a drepturilor omului a avut un număr mic de cereri privind încălcarea dreptului la căsătorie. În cadrul art. 12 din Convenție nu este garantat dreptul de a divorța sau acela de a te recăsători⁶. Căsătoria se realizează între persoane care au sex biologic diferit.

În cauzele *Rees c. Regatului Unit* (1986), *Cossey c. Regatului Unit* (1990) și *Sheffield și Horshan c. Regatului Unit* (1998), Curtea a refuzat să constate o încălcare a art. 12 atunci când statul refuză să înlesnească încheierea căsătoriei transsexualilor cu persoane care și-au schimbat sexul.

Christine Goodwin c. Regatului Unit (2002) și *I. c. Regatului Unit* (2002) sunt cauzele în care Curtea a acceptat că există pentru transsexualii operați un drept la căsătorie; în cazul homosexualilor nu este recunoscut dreptul la căsătorie. În cauza *F c. Elveției* (1987), Curtea a considerat că interdicția temporară de a se recăsători, impusă unui bărbat - căsătorit și divorțat de trei ori pe parcursul a optsprezece ani, care însă dorea să se căsătorească a patra oară - constituie o încălcare a dreptului de a se căsători garantat de art.12. Cu toate acestea ea nu a constatat nici o încălcare a acestei prevederi într-o cauză⁷ în care reclamantul a pretins că durata procedurii de divorț - mai mult de șaptesprezece ani - a reținut pe nedrept stabilirea unei noi vieți familiale, fără a face nici cea mai mică aluzie la o familie existentă pentru care el putea revendica dreptul la respectare în baza articolului 8⁸.

Convenția nu reglementează expres dreptul la divorț. Curtea a constatat în cazul *Airey vs Irlanda* că: obiectul căsătoriei îl constituie coabitarea soților, dar e posibilă separarea în fapt a acestora; recunoașterea respectului vieții private și de familie nu presupune obligația prevederii dreptului la divorț; respectul efectiv al vieții intime și de familie impune statului obligația de a lua măsurile accesibile efectiv indivizilor⁹.

Art.12 permite statelor interdicția, prin lege, a bigamiei. Acest drept presupune, în viziunea Curții, existența unui cuplu și nu include dreptul unei persoane celibatate de a adopta un copil¹⁰. Art. 12 garantează și dreptul de a întemeia o familie, adică dreptul de a avea copii. Acest text nu implică însă

⁵ Vladimir Hanga, *Mic dicționar juridic*, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p.46.

⁶ *Johnston și alții c. Irlandei* (1986).

⁷ *Cauza Berlin c. Luxemburgului* (2003).

⁸ Donna Gomien, *Ghid al Convenției europene a drepturilor omului, Biroul de informare al Consiliului Europei în Republica Moldova*, p. 100.

⁹ D. Micu, *Garantarea drepturilor omului*, Editura All Beck, 1998, București, p. 59.

¹⁰ *Cauza Frette c. Franței* (2002).

posibilitatea de a procrea oricând, putând exista limitări ale acestui drept. Numărul copiilor dintr-o familie nu poate face obiectul unor limitări, dar articolul 12 nu poate impune obligația statului de a acorda alocații pentru copii și alte ajutoare de acest fel. Măsurile de planificare familială forțată sunt excluse: contracepție, avort sau sterilizare forțată. Campaniile informative ale statelor privind planificarea familială și de promovare a unor metode contraceptive nu constituie încălcări ale acestui drept, atât timp cât ele nu conțin niciun element de constrângere¹¹. Prin dreptul de a întemeia o familie nu se acoperă și relațiile extraconjugale. De asemenea, Curtea a subliniat că procrearea nu trebuie să constituie singurul mod de a exercita efectiv acest drept. Astfel, adopția poate duce la întemeierea unei familii, dar sterilitatea nu poate avea ca efect anularea căsătoriei¹².

În art. II-9 din *Constituția europeană* se precizează că dreptul de căsătorie și de întemeiere a unei familii sunt garantate în conformitate cu legile naționale care reglementează exercitarea acestor drepturi.

În *Convenția privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă și înregistrarea căsătoriei* se găsesc dispoziții privind încheierea căsătoriei pe baza consimțământului deplin și liber al ambelor părți, obligativitatea înregistrării căsătoriei într-un registru special de către autoritatea competentă, asigurarea libertății totale privind alegerea soțului, stabilirea vârstei minime pentru căsătorie prin dispoziții cu caracter național.

Convenția privind cetățenia femeii căsătorite conține reglementări prin intermediul cărora statele părți trebuie să ia măsurile necesare ca cetățenia femeii să nu fie afectată în caz de căsătorie sau divorț.

În *Carta Socială Europeană*¹³ există diverse prevederi cu privire la copii și la familie. Astfel, în art.7(10) se stipulează că tinerilor și copiilor trebuie să li se asigure o protecție specială împotriva riscurilor fizice și morale la care copiii sunt expuși și, în special, împotriva celor care rezultă direct sau indirect din munca lor. În art. 16 este prevăzut dreptul familiei la protecție socială, juridică și economică prin intermediul prestațiilor sociale și familiale, al dispozițiilor fiscale, al încurajării construcției de locuințe adaptate nevoilor familiale, al ajutoarelor pentru tinerele familii sau prin orice măsuri corespunzătoare. Comitetul de experți independenți cere Statelor să furnizeze informații despre anumite probleme, cum ar fi: violența în familie, delincvența juvenilă etc.

¹¹ În cauza *Open Door ș.a. c. Irlandei* (1992), Curtea a constatat că interdicția legală de a oferi orice fel de informații despre avort femeilor însărcinate a constituit o încălcare a dreptului acestora de a primi informații, garantat de articolul 10 al Convenției.

¹² B. Selejan-Guțan, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p.145.

¹³ *Protecția juridică și socială* garantată de către Cartă include: statut juridic pentru copil; tratament pentru tinerii delincvenți; protecție contra violenței și maltratării; interzicerea tuturor formelor de exploatare (sexuală sau de alt gen); protecție juridică a familiei (egalitatea soților în cuplu și în relație cu copiii, protejarea copiilor în cazul destrămării familiei); dreptul la securitatea, asistența și serviciile sociale; dreptul la protecție contra sărăciei și excluderii sociale; dreptul la îngrijirea copilului; măsuri particulare în favoarea persoanelor în vârstă.

Art. 17 conține dispoziții cu privire la dreptul copiilor și al adolescenților la protecție socială, juridică și economică. Pentru asigurarea exercitării efective a dreptului copiilor și al adolescenților de a crește într-un mediu favorabil dezvoltării personalității lor și a aptitudinilor lor fizice și mentale, părțile se angajează să ia fie direct, fie în cooperare cu organizațiile publice sau private toate măsurile necesare și corespunzătoare, care să asigure copiilor și adolescenților, ținând seama de drepturile și de obligațiile părinților, îngrijirile, asistența, educația și pregătirea de care au nevoie, în special prin crearea sau menținerea unor instituții ori servicii adecvate și suficiente în acest scop; să protejeze copiii și adolescenții împotriva neglijenței, violenței sau exploatarei; să asigure o protecție și un ajutor special din partea statului pentru copilul sau adolescentul privat temporar ori definitiv de sprijinul familiei; să asigure copiilor și adolescenților învățământ primar și secundar gratuit, precum și să favorizeze regularitatea frecvenței școlare. În acest domeniu, Comitetul de experți independenți a examinat ajutorul acordat femeii în perioada sarcinii și după nașterea copilului, protecția mamei și a copilului fără adăpost, procedurile de adoptare a tutelei copiilor orfani, discriminările față de copiii proveniți dinafara căsătoriei.

Libertatea persoanei de a răspunde de ea însăși este prevăzută de Constituția României, permițând persoanei fizice să-și exercite capacitatea juridică așa cum dorește, cu condiția de a nu încălca drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.

Soții se bucură de egalitate în drepturi între ei și în relațiile cu copii lor pe durata căsătoriei. Dreptul și îndatorirea constituțională a părinților este de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor lor. Potrivit art. 48(3) din Constituție, au acest drept atât copiii rezultați din căsătorie, cât și cei din afara căsătoriei, fiind egali în fața legii. Familia are la bază căsătoria liber consimțită între soți. Conform art. 48 (2), condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege, iar căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.

Sociologic, prin căsătorie alianța dintre bărbat și femeie în scopul formării familiei are caracter legitim și instituțional, asigurând materializarea așteptărilor fiecăruia dintre cei doi membri și a societății față de cuplul căsătorit, definibil ca o structură bipolară de tipul biopsihosocial bazat pe interdeterminismul mutual, dar care prin căsătorie își asigură recunoașterea societății¹⁴.

Se consideră că există trei grupe de factori care influențează opțiunea maritală: presiunea socială, religioasă și a veniturilor-banii; conștiința personală și interesele personale; atracția inconștientă. „Într-o anchetă recentă făcută în Franța pe o populație cuprinsă între 15 și 18 ani, a fost pusă întrebarea: "Ce este familia?". Au fost propuși 60 de itemi. Itemul care a fost pe primul loc în ierarhia răspunsurilor cu cea mai mare frecvență a fost acesta: "Este un ansamblu de persoane care folosește același frigider". Nu s-a spus că este un ansamblu de oameni care privesc la televizor pentru că astăzi în Franța, în fiecare loc se găsește un televizor. Acest răspuns înseamnă că familiei îi este asociată bucătăria, ca spațiu

¹⁴ D. Batâr, *Familia în dinamica societății*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2004, p. 35.

unde fiecare se întâlnește cu celălalt doar pentru a-și satisface niște nevoi primare. Nu este locul unde se comunică, dar este locul în care "se negociază". Asistăm la o instrumentalizare a raporturilor interumane, a unei rupturi între generații. Suntem în prezența unei generații care a pierdut locurile comune de a vorbi, de a se reuni, de a trăi împreună. Există o criză de identitate, căci s-a produs o ruptură între cultura adolescenților și cultura adulților. Deși există deosebire de cultură, problemele familiei ei sunt percepute și interpretate diferit în diferite societăți europene. Acestea sunt cele legate de funcțiile familiei: planing-ul familial, viața cuplului, problema educației, sistemul parental. Familia se prezintă ca o entitate socială de forme și conținuturi, variabile în timp și spațiu, fiind dificil să vorbim despre ea ca de o singularitate care se impune cu evidență. Această diversitate a condus sociologii să se întrebe asupra permanențelor și transformărilor sociale care caracterizează viața de familie. În societatea românească conflictul între generații ia forma reproșurilor reciproce: părinții consideră actuala conduită și mentalitățile tinerilor, în special ale adolescenților ca prea libertine, lipsite de respect pentru tradiții, valorile morale ale societății, tinerii percep generația vârstnică ca fiind retrogradă și represivă. Este un disens axiologic între generații, dar și continuitate atunci când este vorba de probleme importante ca: necesitatea organizării sociale, rolul și utilitatea familiei, proiectele școlare și profesionale. Negocierea apare ca un instrument într-un tip de raport interuman specific societăților moderne, nu numai în viața de familie, ci și a școlii unde funcționează aceeași lege a cererii și ofertei”¹⁵.

¹⁵ M. Voinea, C. Bulzan, *Sociologia drepturilor omului*, Editura Universității din București, 2003, p.70-71.